

TASARLAMA SÜRECİNDE İLETİŞİM VE BİLGİ

Gürsoy BACAKSIZ*

Çevre dikkatle incelenecek olursa objelerin bir iletişim ve bilgi alma sonucunda meydana getirildiği anlaşılır. İnsanın doğduğu günden bu yana çevresini tanıyarak bilgi biriktirdiği ve daha sonra ki tanımlamalarında da bu bilgi birikimine başvurduğu görülür.

“İletişim” sözcüğünün kelime anlamının kökeni araştırıldığında tanınmış bir terim olan “communication” latince “communis” kelimesinden gelmektedir. “Communis” ise ortaklık anlamına gelir ki, bir kişi veya ögeyle bir konu hakkında bilgi, fikir ve deneyim ortaklığı (communes) kurulması durumunu anlatır. Bu anlamda konuşulan dil, içinde bulunulan ortamla olan ilişkiler, sanat, bilim, din, devlet kavramları iletişimin kapsamına girer.

Bilgi birikimini paylaşma; paylaşma sonucu objelerin fikirbirliği ile toplumsal tanımı, giderek objelere ilişkin kavram ve terimlerin kültürel bakımdan şekil kazanması, yani bir kültürde bir nesnenin herkes tarafından aynı niteliklere haiz olduğunun kabul edilmesi, iletişimin işlevlerinden biridir. Edvard T.Hall’ın tanımında “kültür iletişim sonucu oluşmuştur”¹. Ancak bilginin elde edilmesi süreci doğru ya da yanlış algılamada rol oynar. Objelerin tanınması için, iletişim aracılığıyla bilgi edinmeyi ve bu bilgiyi kullanmayı konu edinen çağdaş kuramlardan biri de sibernetiktir.

Sibernetiğe göre; insanın, diğer insanlarla, öğelerle ya da

* Yrd.Doç., Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Bölüm Başkanı.

¹ Hall, E.T. The Silent Language, A Facucett Premier Book, 1966, s.44-61.

toplum ile olan ilişkisi ancak, “Haberleşme” ya da “Bilgi alış verişi” ile kurulabilmektedir. Bundan dolayı da sibernetik kavramının kurucularından Wiener’in de ortaya koyduğu gibi toplum ve ögeler ancak iletişim ile anlaşılabilir².

Sibernetik anlayışa göre, haberleşme kurulmamış olsa idi insanların, birbirleri ile olan ilişkilerinden söz edilemezdi³. Toplum içinde yer alan insan, diğer insanlarla ve toplumla ilişkisini sürdürürken, bu ilişkisini yalnızca karşılıklı bilgi alış verişine dayandırmaktadır. Bu bilgi alış verişinde yanlış ya da hatalı bir bilgi iletimi olduğunda değerlendirme yanlış olarak yapılacak ve varılacak “yargı” da o ölçüde yanlış olacaktır. İnsanın davranışları ile insan gruplarının davranışları, herşeyden önce, o kişi ya da topluma iletilen “Bilgi”lere göre olmaktadır. Kişi-öge, öge-öge ve kişi-kişi arasındaki haberleşme, mesaj alıp verme işlemi son elli yıl içinde giderek çok büyük bir önem kazanmaya başlamıştır. Bilgi dış çevre ile uyumayı ve etkin olarak çevrenin içinde yaşayabilmeyi sağlar. Çağdaş anlayışa göre ilerleyen teknolojinin kullanımı ve artan ihtiyaçların giderilmesi, insan ve ögeler arasındaki dengeli bir iletişim mekanizması ile sağlanabilir. Tüm alanlarda kaydedilen ilerleme, insanı ilgilendirdiği ölçüde bilginin eğitim yolu ile kanalize edilmesiyle mümkün olabilir.

İletişim yalnız kişilerin altında bir olgu olmadığından, iletişimi sağlayacak ögelerin, elde edilecek haber ve bilgilerin doğru algılanmasında rolü farklıdır. Haberleşme sözlü yazılı veya diğer formasyonlarda olabilir⁴. Bunun için, tablolar, diyagramlar, şemalar, eskizler, çizim, harita fotoğraf, slide, film, model, sergi gibi sunuş şekilleri de iletişimi sağlayan araçlardır. Çağdaş teknolojinin gelişimi, bilgi ve tecrübe birikiminin artması ile görsellik, iletişimde yalnızca yardımcı olmaktan çıkmış, anlatım ve ifadede ön plana geçerek

² Wiener, N. The Human use of Human Beings. Cybernetics and Society. Doubleday and Company, inc. New York 1954, s.13-26.

³ Akman Toygar. Bilimler Bilimi Siberetik. İstanbul: 1977, s.224.

⁴ Edel, D.H. Introduction to Desing. Prentice Hall New Jersey: 1967, s.17-39.

Gombrich'in dediği gibi, 20. yüzyılı bir “görüntü yüzyılı” haline getirmiştir⁵.

Görerek Bilgi Edinme

Haberleşme (iletişim) yukarıdaki gibi ifade edilince bilgi: ileti (information) da en geniş anlamıyla haberleşilen şey, bilgi ve düşüncenin bir aracı (medium) ile ortaya konmuş halidir.

Bilgi çeşitli yöntemlerle kazanılır, saklanılır ve iletişim süreci içinde tekrar kullanılır. Bu nedenle bilgi bir sürece ilişkin başarıyı ve başarısızlığı büyük ölçüde etkiler. “Canlılar davranışlarını geçmiş deneyimlere göre ayarlayarak çevrenin düzensizliğini önleyecek yönde, bir örgütlenmeye giderler”⁶.

İnsan sibernetik anlayışa göre çevresiyle devamlı iletişim içinde olduğundan, edindiği bilgi ve deneyimler sayesinde düzensizliği önleyici yönde hareket eder.

İnsan çevresindeki objeleri algılayabilecek ve düzenleyici davranışına neden olabilecek bilgileri “öğrenme” yolu ile edinir. Bir başka deyişle, bilginin ve çevredeki düzenin algılanması “öğrenme eylemi sonucu meydana gelir”⁷.

Öğrenme söz konusu olunca devamlı bir değişme zorunludur. Her değişim yeniye doğru bir ilerleme getirecektir. Bu arada yeni bilgiyi ararken istenmeyenlerin de elenmesi gerekmektedir. Bu bakımdan devamlı ve sistematik bir öğrenme süreci gereklidir.

Hangi yoldan olursa olsun, öğrenmede bilginin hafızada birikimi önemli rol oynar. Çünkü objeler görsel bilginin algılanıp hafızada birikimi sonucu tanınabilir. Bu konuda J.J.Gibson bir varsayımla ışığın objeler hakkında görsel informasyonu sağladığı, çocukluktan başlayarak bu görsel informasyonun biriktirildiği ve

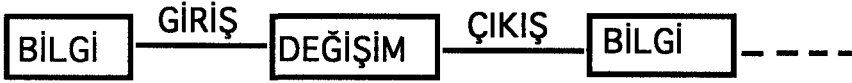
⁵ E.H.Gombrich, “The Visunal Image”, Media and Symbols, ed.

⁶ Wiodson, T.T. Introduction to Engineering Desing, McGraw-Hill. 1966, s.38-67.

⁷ Wiener, s.35-42.

sonuçta objelerin görüntülerine ait zihinde şemalar çıkartıldığı ve böylece yalnız gerçek objelerin değil, iki boyutlu, hatta çizgisel ifadelerin de tanımlandığını anlatmıştır.⁸

Şu halde bir objenin tanımlanabilmesi için bilgilerin belirlenmesi, derlenmesi ve değerlendirilmesi gereklidir. Hafızaya kaydedilen bilgide bir takım eksiklikler bulunduğu zaman, kişisel tecrübelerle dayanarak karşılaştırmalı uyarlamalı bir hatırlama işlemine girişilir. Bilginin girişine ve çıkışına ait akış diyagramı, bilgi kuramı diyagramlarından yararlanılarak (Şekil 1)'de gösterilmiştir.

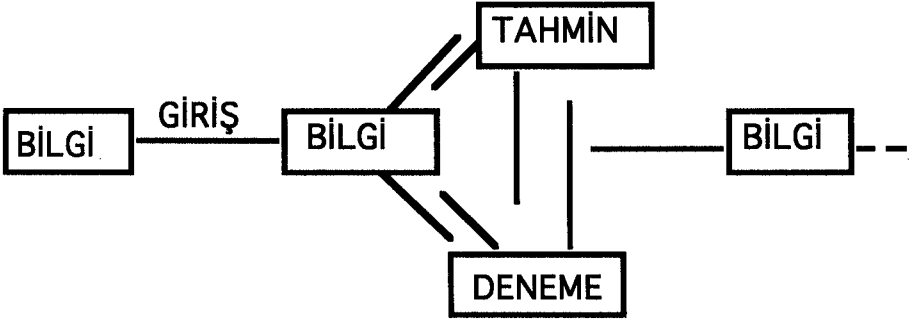
Şekil 1: Bilginin Giriş ve Çıkışına Ait Akış Diyagramı

Bu diyagrama göre hafızaya giren bilgiler bir değişmeye uğrayarak yeni ve düzenlenmiş bir bilgi olarak çıkarlar.

Hafızaya giren yeni bilgi eski bilgi ile karşılaştırılır. Bu durumda yeni bilgi ve zanların geçerli olup olmadığının da karşılaştırılması gereklidir.

Hafızaya daha önce kaydedilen objenin özelliklerine ait olumlu veya olumsuz kararlara varılıp, tahminde bulunarak bir önce hafızaya kaydedilen bilgideki eksiklikler ortaya çıkarılır. (Şekil 2)'de bilginin hafızada değişime uğrayan akış diyagramı bilgi kuramı diyagramlarından faydalanılarak verilmiştir.

⁸ J.J.Gibson. The Senses Considered as Perceptual Systems. Boston:Houghton Mifflin Co., 1966.

Şekil 2: Bilginin Değişimine Ait Akış Diyagramı.

Bütün bu yapılan işleme “bilginin değişmesi” veya “bilginin geliştirilmesi” adı verilebilir.

Şekillerden de anlaşıldığı gibi bilgi zihne (ya da saklanıp, denetlenecek mekanizmaya) bir giriş kanalından girer işlemde sonra gene bilgi olarak çıkar. Bu çıkan bilgi kişinin çevresini tanımlama ve hatta kontrol etmesine yaradığında “geri besleme” olarak kabul edilebilir.

Geri besleme, geçmişteki görsel deneyimlerden edilen sonuçları, bir deyişe göre, görsel sistemi kontrol etmede kullanma metodudur⁹. Buradan insanın bilgi edinmesi ve öğrenmesi hatırlanacak olursa geçmiş eğitim deneyimlerinin, yapılacak tasarımlar üzerinde etkilerinin nedenli güçlü olduğu görülebilir.

⁹ Wiener, s.68.